

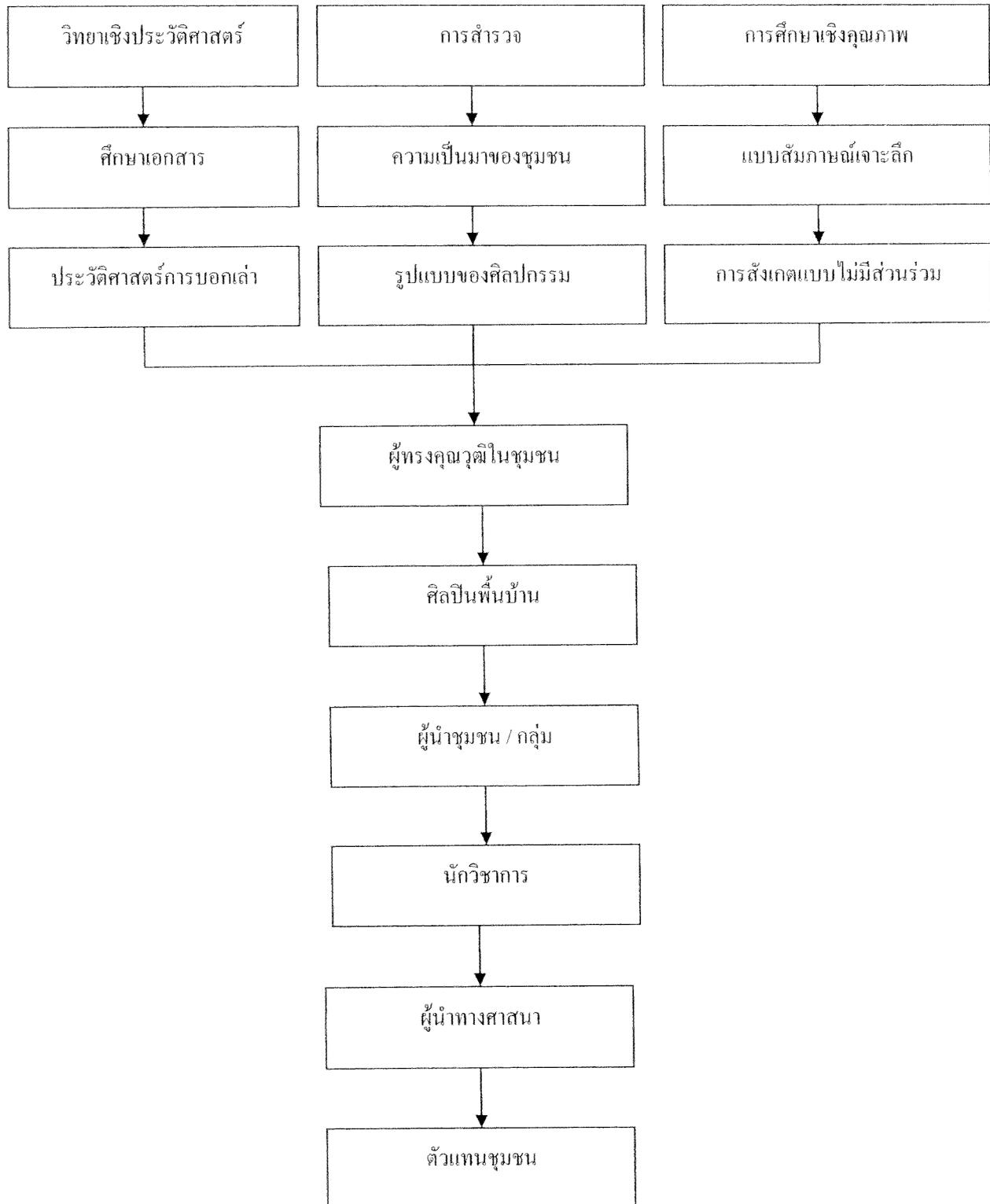
บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการประสานกันด้วยการแลกเปลี่ยนความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางด้านผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ สืบค้นข้อมูลผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมประเภทเครื่องสังคโลกของชุมชนในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย พัฒนาค้นแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมประเภทเครื่องสังคโลกของชุมชนในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย ที่จากการต่อยอดจากวัฒนธรรมท้องถิ่นในเชิงพาณิชย์ การจัดทำชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ นำร่อง ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางด้านผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย รวมทั้งจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมสำหรับชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ทางด้านศิลปกรรมของพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย

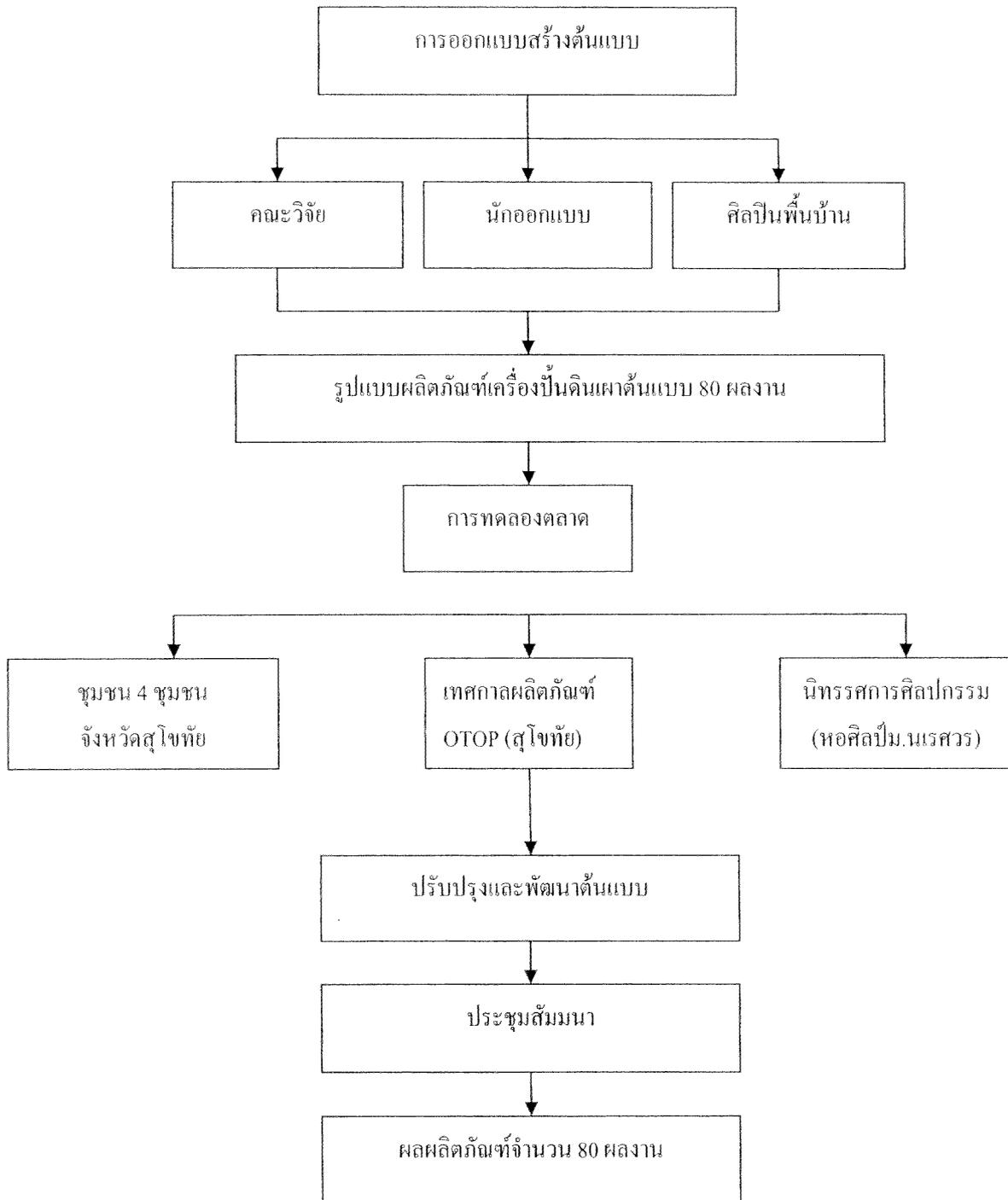
ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้จะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วม และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลัก ซึ่งนักวิจัยในที่นี้หมายถึงคณะวิจัยที่ประกอบด้วยคณะนักวิจัย จากมหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม นักออกแบบ และศิลปินพื้นบ้านกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาในพื้นที่มรดกโลก จังหวัดสุโขทัย ที่มีส่วนร่วมตลอดทุกขั้นตอนของการวิจัย โดยมีขั้นตอนการวิจัยที่แสดงได้ดังภาพประกอบดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สืบค้นข้อมูลผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมประเภทเครื่องสังคโลกของชุมชน
ในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย

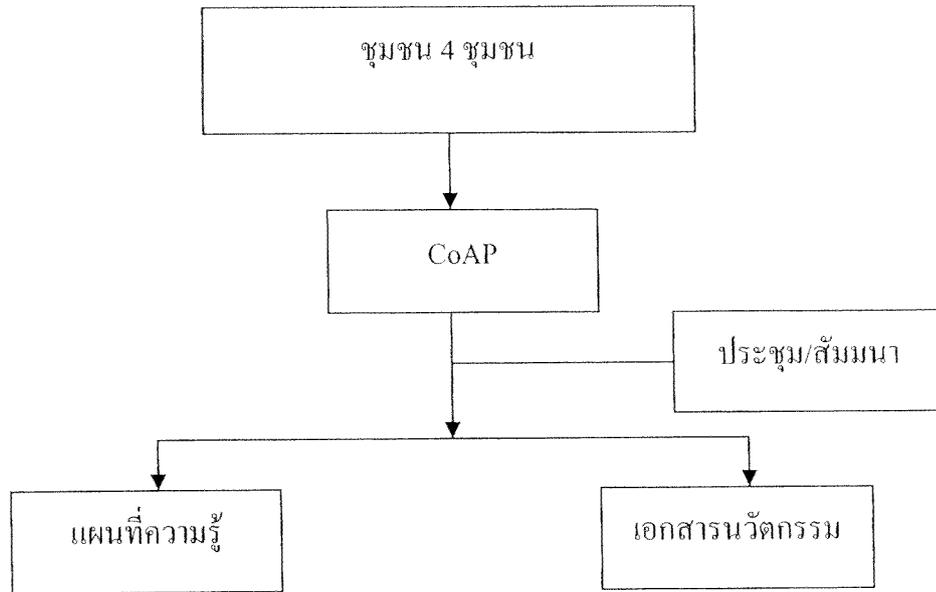
ตาราง 2 แสดงการสืบค้นด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมประเภทเครื่องสังคโลกของชุมชนในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัยที่จากการต่อยอดจากวัฒนธรรมท้องถิ่นในเชิงพาณิชย์

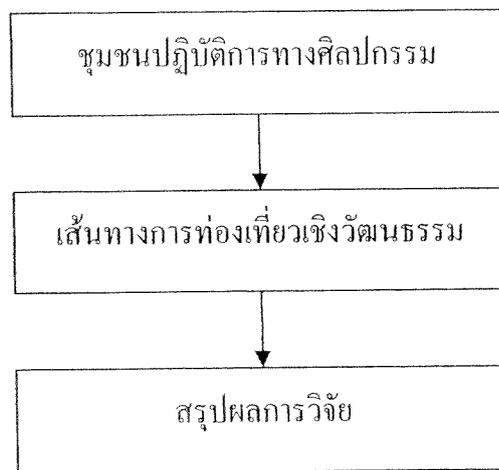
ตาราง 3 แสดงการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อจัดทำชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้นาร่อง ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางด้านผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย

ตาราง 4 แสดงการจัดทำชุมชนปฏิบัติการด้านความรู้นาร่อง

ขั้นตอนที่ 4 เพื่อจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมสำหรับชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ทางด้านศิลปกรรมของพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย

ตาราง 5 แสดงการจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งนักวิจัยในที่นี้ หมายถึง คณะวิจัยที่ประกอบด้วย คณะนักวิจัยประกอบด้วย นักวิชาการ นักออกแบบ ศิลปิน ผู้ประกอบการด้านเครื่องสังคโลก และศิลปินพื้นบ้านของชุมชนในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย ที่มีส่วนร่วมตลอดทุกขั้นตอนของการวิจัย ซึ่งรายละเอียดแต่ละขั้นตอนมีดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 สืบค้นข้อมูลผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมประเภทเครื่องสังคโลกของชุมชนในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. วิธีวิทยาเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Method) ได้แก่การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) และการศึกษาประวัติศาสตร์การบอกเล่า (Oral History) ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก หมู่ 5 บ้านปากคลอง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องสังคโลกสุโขทัย หมู่ที่ 3 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาสังคโลกบ้านเกาะน้อย หมู่ 5 บ้านเกาะน้อย ตำบลหนองอ้อ อำเภอศรีสัชนาลัยจังหวัดสุโขทัย และกลุ่มชุมชนพระปรารักษ์ หมู่ที่ 6 ตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

2. วิธีการศึกษาสำรวจ (Quantitative Method) ได้แก่

2.1 การสำรวจความเป็นมาของชุมชน และข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ของ 4 ชุมชนเพื่อเปรียบเทียบลักษณะเหมือนและแตกต่างทางภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 การสำรวจองค์ประกอบของรูปแบบของศิลปกรรมท้องถิ่นของ 4 ชุมชน ประกอบด้วย รูปแบบ เนื้อหา และกลวิธีของเครื่องปั้นดินเผา

3. วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ได้แก่

3.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth-Interview) จากผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนประกอบด้วย การจัดการผลิตเครื่องปั้นดินเผา สภาพเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม

3.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) จากผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนด้านพฤติกรรมการทำงาน พฤติกรรมด้านศิลปกรรม และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมประเภทเครื่องสังคโลกของชุมชนในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัยที่จากการต่อยอดจากวัฒนธรรมท้องถิ่นในเชิงพาณิชย์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนา (Action Research and Development) ได้แก่

1.1 การพัฒนาข้อมูลจากระเบียบวิธีวิจัยข้อที่ 1-3 วิเคราะห์เปรียบเทียบในมิติต่างๆ

1.2 การออกแบบและการสร้างต้นแบบเครื่องปั้นดินเผาจากเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ที่เกิดจากการผสมผสานกับเอกลักษณ์ร่วมสมัยของทั้ง 4 ชุมชน โดยยึดหลักการของ CoAP คือการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาของตนเอง พร้อม ๆ กับการทำงานและความรู้ของนักวิชาการจำนวน 100 ผลงาน จากนั้นผู้วิจัยจะนำผลงานทั้งหมดจัดแสดงงานนิทรรศการที่หอศิลป์มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อประเมินคุณภาพจาก

ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการ นักออกแบบ และศิลปินพื้นบ้าน ให้เหลือจำนวน 80 รูปแบบ

1.3 การทดลองตลาด โดยนำเครื่องปั้นดินเผาในแต่ละท้องถิ่น ด้วยการจำหน่ายจริงจำนวน 6 เดือนจาก 7 แห่ง ประกอบไปด้วย กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาชุมชน ร้านจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผา และร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน ได้แก่

1. กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก บ้านปากคลอง
2. กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องสังคโลกสุโขทัย
3. กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาสังคโลกบ้านเกาะน้อย
4. กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาชุมชนพระปรารักษ์
5. เทศกาลผลิตภัณฑ์ OTOP จังหวัดสุโขทัย
6. การแสดงนิทรรศการศิลปกรรม ณ หอศิลป์มหาวิทยาลัยนเรศวร

โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ มีเป้าหมายให้ได้รูปแบบเครื่องปั้นดินเผาที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นผสมผสานระหว่างชุมชนรวมทั้งเอกลักษณ์ศิลปกรรมร่วมสมัย

1.4 การปรับปรุงและพัฒนาต้นแบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ศิลปินพื้นบ้านเป็นบุคคลที่สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาของตนเอง รวมทั้งขยายผลสู่บุคคลอื่นได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งให้เกิดเป็นชุมชนปฏิบัติการด้านความรู้ทางศิลปกรรมระหว่างนักวิจัยที่เป็นตัวแทนของศิลปกรรมร่วมสมัยกับศิลปินท้องถิ่นที่เป็นตัวแทนของเอกลักษณ์ของท้องถิ่นแต่ละชุมชน และประชาชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สังเคราะห์มาจากความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของรูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาจำนวน 100 ผลงานที่สัมพันธ์กับบริบทชุมชน อันจะนำไปสู่สังคมแห่งความรู้ โดยการประชุมสัมมนาในวันที่ 9 สิงหาคม 2553 ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อจัดทำชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ นำร่อง ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางด้านผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมในพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย

3.1 ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน โดยวิธี CoAP ให้เป็นชุมชนปฏิบัติการทางด้านศิลปกรรมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งสิ้น 120 คน โดยกำหนดกิจกรรมและวิธีการไว้ 3 วันประชุมสัมมนาในระหว่างวันที่ 28-30 สิงหาคม 2553 ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยนเรศวร รวมทั้งการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผาของชุมชน ที่เป็นการจัดการเชื่อมโยงความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

3.2 การจัดทำแผนที่โครงข่ายความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นในเครือข่ายสาธารณะชุมชนปฏิบัติการด้านความรู้ทางด้านศิลปกรรมท้องถิ่น

3.3 การจัดทำเอกสารนวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อความรู้ของชุมชนปฏิบัติการทางด้านศิลปกรรมท้องถิ่น โดยการประชุมและสัมมนาการพัฒนาเอกสารนวัตกรรมเพื่อความรู้ที่มีสาระ

เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น/ ชุมชนและผลิตภัณฑ์ต้นแบบของชุมชน ใช้เวลาจัดสัมมนา 3 วัน ในระหว่างวันที่ 28 – 30 สิงหาคม 2553 ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ขั้นตอนที่ 4 เพื่อจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมสำหรับชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้ทางด้านศิลปกรรมของพื้นที่มรดกโลกสุโขทัย

4.1 การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่เป็นการจัดการเชื่อมโยงความรู้จากศิลปินพื้นบ้านสู่นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ของชุมชนเครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก หมู่ 5 บ้านปากคลอง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องสังคโลกสุโขทัย หมู่ที่ 3 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาสังคโลกบ้านเกาะน้อย หมู่ 5 บ้านเกาะน้อย ตำบลหนองอ้อ อำเภอศรีสัชนาลัยจังหวัดสุโขทัย และกลุ่มชุมชนพระปรารักษ์ หมู่ที่ 6 ตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นตัวแทนของชุมชนที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา โดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้

1. เกณฑ์ด้านชุมชนศิลปกรรมท้องถิ่น เป็นชุมชนที่มีการผลิตศิลปกรรมท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง เป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียงสามารถเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนอื่นได้
2. เกณฑ์ด้านองค์กรชุมชน เป็นกลุ่มคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป รวมตัวกันเพื่อทำหน้าที่สร้างสรรค์ผลงานด้านเครื่องปั้นดินเผา มีการแบ่งหน้าที่ กำหนดกฎเกณฑ์และข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการทำงานด้านศิลปกรรมท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

ประชากร

ผู้วิจัยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ตามความมุ่งหมายของการวิจัย ได้แก่

1. กลุ่มทางด้านข้อมูลท้องถิ่นและข้อมูลด้านเครื่องปั้นดินเผา
2. กลุ่มศิลปินพื้นบ้านที่ผลิตผลงานเครื่องปั้นดินเผา
3. กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา
4. กลุ่มคัดเลือกผลงานผลิตภัณฑ์และพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1. กลุ่มทางด้านข้อมูลท้องถิ่นและข้อมูลด้านเครื่องปั้นดินเผา ประกอบด้วย

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน

- นางรวีวรรณ ขนาดนิต (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะน้อย)
- นายนันท์ สุดสาย(ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านเกาะน้อย)
- นายบุญธรรม แก้วคง (ผู้ใหญ่บ้านชุมชนบ้านพระปรารักษ์)
- นายสายยนต์ พุ่มดี (ผู้ใหญ่บ้านบ้านปากคลอง)
- นายสุเทพ พรหมเพชร (กลุ่มเครื่องสังคโลกสุโขทัย)

1.2 ศิลปินพื้นบ้าน

- นายเกษ พูลดี (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะน้อย)
- นางอนงค์ พูลดี (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะน้อย)
- นายแอ๊ด ก้องเดช (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะน้อย)
- นายเกล้า พูลจรัส (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะน้อย)
- นางริม สกุลวงศ์ (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะน้อย)
- นางสมหวัง ฉลวย (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านพระปรารักษ์)
- นายประจักษ์ ฉลวย (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านพระปรารักษ์)
- นายสุเทพ พรหมเพชร (กลุ่มเครื่องสังคโลกสุโขทัย)
- นางสนอง พรหมเพชร (กลุ่มเครื่องสังคโลกสุโขทัย)
- นางดอกไม้ พุ่มดี (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านปากคลอง)

1.3 นักวิชาการ

- รศ.ดร.พัชรินทร์ สิริสุนทร (มหาวิทยาลัยนเรศวร)
- ดร.พีรธร บุญรัตพันธุ์ (มหาวิทยาลัยนเรศวร)
- ผศ. ดร. ชุตีรัตน์ จันทร์เชื้อ (มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม)
- ผศ.พัชรา วงศ์แสงเทียน(มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม)
- นางสมศรี สมบูรณ์ (มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม)
- นายบุญหลาย ศรีนาง (สำนักงาน จังหวัดพิษณุโลก)
- นายธวัช พะยิม (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์)

1.4 ผู้นำทางศาสนา

- พระสุนทรธรรมภรณ์ (วัดพระศรีรัตนมหาธาตุราชวรวิหาร อำเภอศรีสัชนาลัยจังหวัดสุโขทัย)

1.5 ตัวแทนชุมชน

- นายเกล้า พูลจรัส (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะน้อย)
- นางริม สกุลวงศ์ (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะน้อย)
- นายประเสริฐ มโหธร (บ้านเกาะน้อย)
- นายสันติ พรหมเพชร (กลุ่มเครื่องสังคโลกสุโขทัย)
- นายสายยนต์ พุ่มดี (ผู้ใหญ่บ้านบ้านปากคลอง)
- นายประจักษ์ ฉลวย (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านพระปรารักษ์)

2. กลุ่มศิลปินพื้นบ้านที่ผลิตผลงานเครื่องปั้นดินเผา

- นางอนุรัถย์ บุญคง (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะน้อย)
- นายประเสริฐ มโหธร (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะน้อย)
- นางสมหวัง ฉลวย (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านพระปรารักษ์)
- นายประจักษ์ ฉลวย (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านพระปรารักษ์)
- นายสุเทพ พรหมเพชร (กลุ่มเครื่องสังคโลกสุโขทัย)
- นางสนอง พรหมเพชร (กลุ่มเครื่องสังคโลกสุโขทัย)
- นางดอกไม้ พุ่มดี (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านปากคลอง)

3. กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ประกอบด้วย

- รองศาสตราจารย์ ดร.นิรัช สุกสังข์ (มหาวิทยาลัยนเรศวร)
- อาจารย์ลัคนา วงศ์สวัสดิ์ (อาจารย์พิเศษ สถาบันพัฒนศิลป์)
- อาจารย์สนั่น หลอดแก้วทองแดง (ข้าราชการบำนาญ)
- นางเกษอนงค์ พูลดี (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะน้อย)
- นางอนุรัถย์ บุญคง (กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกาะน้อย)

4. กลุ่มคัดเลือกผลงานผลิตภัณฑ์และพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์

- ผศ. ดร. ชูสิทธิ์ จันทร์เชื้อ (มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม)
- นายธวัช พะอิม (มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์)
- นางสมศรี สมบูรณ์ (มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม)
- ดร.พีรธร บุญยรัตพันธุ์ (มหาวิทยาลัยนเรศวร)
- นายบุญหลาย ศรีนาง (มหาวิทยาลัยนเรศวร)
- นางจิระภา วสุวัต (ผู้อำนวยการ ททท.ภาคเหนือ เขต 3)
- นางจุฑาทิพย์ สิทธิวงศ์ (บริษัท BRAVO VOYAGE จำกัด)
- นายเจษฎ์ อุไทย (รองประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดพิษณุโลก)
- นาย Taiitsu Oba (ผู้เชี่ยวชาญประเทศญี่ปุ่น)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อนำแนวคิดมาสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งใช้กับกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาในชุมชน ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์เจาะลึก
 2. แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
- (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ข)

การสร้างเครื่องมือในการทำวิจัย

ในส่วนของคุณสมบัติประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น และรูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาของกลุ่มเครื่องปั้นดินเผาสังคโลก หมู่ 5 บ้านปากคลอง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องสังคโลกสุโขทัย หมู่ที่ 3 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาสังคโลกบ้านเกาะน้อย หมู่ 5 บ้านเกาะน้อย ตำบลหนองอ้อ อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และกลุ่มชุมชนพระพรางค์ หมู่ที่ 6 ตำบลศรีสัชนาลัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย นั้น เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยเบื้องต้น โดยมีประเด็นในการศึกษา คือ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องปั้นดินเผาร่วมสมัย รวมทั้งศาสตร์ที่เกี่ยวข้องได้แก่ วัฒนธรรม กระบวนการเรียนรู้ ฯลฯ การสร้างกรอบแนวคิดดังกล่าวศึกษาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) เป็นการศึกษาจากเอกสารที่นำเสนอแนวคิดและประสบการณ์ของผู้วิจัยโดยตรง ได้แก่ บทความทางวิชาการ ตำรา งานวิจัยในประเทศ ต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ในระดับดุษฎีบัณฑิต-มหาบัณฑิต สื่ออิเล็กทรอนิกส์ CD-Rom และ Internet จากฐานข้อมูลสถาบันต่างๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยนเรศวร สำนักงานวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น

2. ศึกษาจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาจากรายงานการประชุมชีวประวัติ ผู้นำด้านวัฒนธรรม-การศึกษา บันทึกการประชุม แผนนโยบายสำนักงานวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย คู่มือการปฏิบัติงาน รายงานประจำปี สุจิตร์แสดงผลงานศิลปะเครื่องปั้นดินเผาแห่งชาติ ของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเอกสารได้ให้ความสำคัญกับผู้เขียนที่มีประสบการณ์และมีบทบาทวิชาการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามเนื้อหา อีกทั้งให้ความสำคัญ ด้านแหล่งผลิตที่เป็นหน่วยงานเปิดเผยที่มีบทบาทในการจัดพิมพ์เอกสารทางวิชาการ และให้ความสำคัญกับจำนวนครั้งที่พิมพ์เอกสาร เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือเป็นที่ยอมรับในสังคม นอกจากนี้ ข้อมูลด้านงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ได้ตรวจสอบจากสถาบันการศึกษาที่น่าเชื่อถือ และกำหนดระยะเวลาของ

งานวิจัย ในช่วงเวลา 3-5 ปี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันที่สุด นอกจากนี้ยังได้ผู้ทรงคุณวุฒิได้
กรุณาแนะนำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยให้ผู้วิจัยได้ศึกษาเพิ่มเติมเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดใน
การวิจัยอีกด้วย

3. ศึกษาจากการมีส่วนร่วมในการสัมมนา ผู้วิจัยมีโอกาสเข้าร่วมสัมมนาหลายครั้ง ได้แก่
การประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการวางแผนและพัฒนาระบบงานเทศบาล การเสวนาสานักกรรทท้องถิ่น
รวมทั้งการประชุมวิชาการนำเสนอแบบประติมากรรมของเทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ ปี 2551
นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเรื่องการสืบค้นวัฒนธรรม จังหวัดสุโขทัย ทั้งนี้เป็นการสร้าง
ประสบการณ์ด้านการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านต่างๆ รวมทั้งวิธีเก็บข้อมูลภาคสนามแก่ผู้วิจัยด้วย

4. ศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและ
ประสบการณ์ดังกล่าว สร้างกรอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย แล้วนำไปสัมภาษณ์
ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเก็บข้อมูลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบ
เฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ละประเด็น เมื่อครบประเด็น
แล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ใช้เวลา
ประมาณ 1-3 ชั่วโมง บางท่านสัมภาษณ์เพิ่มเติมหลายครั้ง เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลให้เป็นภาพรวมที่เป็น
ประโยชน์ต่อการสร้างกรอบคำถามในการเก็บข้อมูลภาคสนามต่อไปประกอบด้วย

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ
เพื่อเป็นข้อมูลด้านเครื่องปั้นดินเผา จากเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว
สร้างแนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูล

2. แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนรวม (Non-Participant Observation) เป็นแบบ
สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบกับ
การจดบันทึกภาคสนาม จัดทำแผนที่สังคม และคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยเริ่มเข้าชุมชนในเดือนธันวาคม 2552 โดยเข้าไปใน
วันหยุดราชการจนถึงเดือนมิถุนายน 2553 ผู้วิจัยได้ใช้คำถาม (Guideline) ที่ถามถึงภูมิหลัง โลก
ทัศน์แนวความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกให้
ข้อมูลหลัก (Key informant) โดยใช้วิธีการเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) (Strauss and
Corbin, 1991.pp.176-193) โดยการเลือกจากบุคคลกลุ่มต่างๆ ในชุมชน เช่น ชาวบ้านในชุมชน ผู้นำ
ในชุมชนทั้งที่เป็นทางการ ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คณะกรรมการศึกษา กลุ่ม
ผู้ปกครอง ประชาชน ชุมชน นักเรียน ครู ครูใหญ่ พระสงฆ์ ฯลฯ ซึ่งได้เห็นถึงความหลากหลายของ
การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก วิธีการก็คือ เมื่อเก็บข้อมูลในรายแรกๆ ได้แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์

เบื้องต้นเพื่อให้ได้มโนทัศน์ในเรื่องต่างๆ ที่ต้องการ แล้วทำการเลือกผู้ที่มีคุณลักษณะต่างไปจากข้อมูลได้อีกและเก็บได้จากใคร ที่ไหนเพื่อจะนำไปสู่การสร้างทฤษฎีที่สมบูรณ์ ดังนั้นกระบวนการเก็บข้อมูลจึงถูกกำหนดและควบคุม โดยทฤษฎีที่เกิดขึ้นมาจากข้อมูล (Glaser and Strauss ,1967. pp . 45-77 ; Strauss and Cobin , 1990. pp. 176-193 ; นราภรณ์ หะวานนท์ , 2538. หน้า 27) วิธีนี้จึงไม่มีการกำหนดคุณลักษณะเฉพาะของ ผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ล่วงหน้ากล่าวคือ ในช่วงแรกที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์แนวคิด ผู้ให้ข้อมูลหลักรายแรกๆ และแต่ละรายต่อไปล่วงหน้ากล่าวคือ ในช่วงแรกที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์แนวคิด ผู้ให้ข้อมูลหลักรายแรกๆ และแต่ละรายต่อไปที่ยินดีร่วมมือในการให้สัมภาษณ์แต่ละรายเพื่อจะสามารถเจาะข้อมูลได้ถูกต้อง เพราะ โดยปกติแล้วผู้ให้ข้อมูลจะไม่บอกอะไรแก่คนแปลกหน้า การวิจัยคุณภาพเป็นวิธีที่จะสามารถเจาะข้อมูลได้อย่างละเอียดสมบูรณ์เที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ ซึ่งผู้วิจัยได้แจ้งเป็นเงื่อนไขกับชาวบ้านทุกครั้ง หลังจากที่ผู้วิจัยแนะนำตัว โดยได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการดำเนินการสัมภาษณ์ การพูดคุยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเต็มใจตอบคำถามของผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ขออนุญาตบันทึกเสียงและจดบันทึกในประเด็นสำคัญๆ (Field-Note) เพื่อป้องกันการตกหล่นของสาระสำคัญต่างๆ และเพื่อไม่ให้เกิดการระแวงโดยผู้วิจัยได้อธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลหลักทราบก่อนล่วงหน้าว่าข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดถือเป็นความลับไม่ถูกเปิดเผยที่ใดอันจะทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลักเดือดร้อน เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้มีความรู้สึกปลอดภัยและยินดีให้ข้อมูลอย่างละเอียด และเพื่อไม่ให้ข้อมูลที่วิเคราะห์ได้เกิดผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูลหลักไม่ว่าจะกรณีใดๆ อันเป็นจรรยาบรรณของผู้วิจัย เพื่อให้มีความยืดหยุ่นสูง ผู้วิจัยสามารถซักถามและหารายละเอียดของประเด็นปัญหาที่ต้องการได้อย่างลุ่มลึก ลักษณะบรรยากาศของการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างไรไม่เป็นทางการทำให้สามารถตรวจสอบความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ในขณะนั้น

แม้ว่าผู้วิจัยใช้ผู้ช่วยวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล แต่ในการสัมภาษณ์ระดับลึกทุกราย ผู้ช่วยวิจัยต้องนำข้อมูลมาสรุปคร่าวๆ มาเสนอกับผู้วิจัยก่อนสัมภาษณ์รายต่อไป เพื่อเป็นการจัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์แบบหยาบๆ ทำให้สามารถตรวจสอบความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างผู้ช่วยวิจัยและผู้วิจัยในการสัมภาษณ์รายต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารวิชาการ งานวิจัยด้านวัฒนธรรม จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษาได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ทางด้านศิลปกรรมท้องถิ่น ประกอบด้วยเนื้อหา รูปแบบการเรียนรู้ และกระบวนการถ่ายทอดอย่างไรบ้าง ศึกษาเอกสารด้านสังคมวิทยา เพื่อศึกษาพฤติกรรมศาสตร์ เครื่องชี้วัดการพัฒนา เพื่อค้นหาการเรียนรู้ทางภูมิปัญญาของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการอะไรบ้าง และการพัฒนาสังคมแนวศิลปกรรม มีตัวชี้วัดอะไรบ้าง ศึกษาคุณค่าศิลปกรรมท้องถิ่น จากเอกสารด้านปรัชญา สุนทรียศาสตร์ คุณวิทยา จริย

ศาสตร์ เพื่อสืบค้นว่า คุณค่าศิลปกรรมท้องถิ่นประกอบด้วยด้านใดและส่งผลต่อพฤติกรรมทางศิลปกรรม พฤติกรรมทางสังคมอย่างไร อีกทั้งพฤติกรรมดังกล่าวประกอบด้วยกลุ่มคน แบบแผนวิถีชีวิต วิธีการผลิต ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ค่านิยม และการสร้างความมั่นคงทางสังคมอย่างไร ศึกษาเอกสารด้านจิตวิทยา เพื่อหาความสำคัญของทัศนคติ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ การให้ความหมายที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางศิลปกรรมท้องถิ่นอย่างไร แล้วนำข้อมูลที่ศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัย สรุบบนอุปมัย (Inductive) เน้นความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชนศิลปกรรมท้องถิ่นโดยวิธีวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยาของพัชรินทร์ สิริสุนทร (2552.หน้า 139) และศักดิ์ชัย เกียรติดิศา (2546 .หน้า 52) เป็นประเด็นในการวิจัยภาคสนาม

2. การวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์ทันที ขณะเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา โดยผู้วิจัยได้ทำการจดบันทึกประเด็นสำคัญๆ ขณะสัมภาษณ์ไว้บันทึกภาพเพื่อนำไปใช้ประกอบกับข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ สอบถามรวมทั้งฟังจากเทปบันทึกเสียงซ้ำจากการสัมภาษณ์ เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง ซึ่งได้กระทำภายหลังจากการสัมภาษณ์ทุกๆ ครั้งแล้วนำไปถอดเทปบันทึกคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำแต่ละรายภายหลังจากการสัมภาษณ์แบบคำต่อคำแต่ละรายภายหลังจากบันทึกที่อีกครั้งหนึ่งผู้วิจัยได้ทำมโนทัศน์ (Concept) ของข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันในรูปแบบของข้อความ (Statement) และจัดหมวดหมู่ของมโนทัศน์เพื่อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงเชิงเหตุผล โดยผู้วิจัยได้กำหนดรหัสหมาย (Code) แยกเป็นหมวดหมู่ (Code mapping) และเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของแต่ละมโนทัศน์จัดหมวดหมู่ให้แก่มโนทัศน์ต่างๆ หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักคนต่อไป โดยผู้วิจัยเชื่อว่าสามารถให้ข้อมูลที่มีความแตกต่างไปจากมิติ (Dimensions) และคุณสมบัติ (Properties) ของกลุ่มมโนทัศน์ที่พบจากการสัมภาษณ์ที่ผ่านมาไปแล้ว นอกจากนี้การเลือกผู้ตอบรายต่อไปยังคำนึงถึงความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มมโนทัศน์ต่างๆ โดยการเปรียบเทียบ (Comparative case) เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง (Verify)

การวิเคราะห์ข้อมูลขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยตรวจสอบความแม่นยำตรงข้อมูล (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อมูลภาคสนามทุกครั้งที่เก็บข้อมูลด้วยการดูข้อมูลด้วยการดูข้อความ สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ขณะที่สัมภาษณ์คำตอบที่ได้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ข้อมูลเดิม และข้อสังเกตของนักวิจัยหรือไม่ทดสอบกับสภาพแวดล้อมและข้อมูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่นๆ ในลักษณะทดสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ข้อมูลมีความหมายแม่นยำและเชื่อถือได้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่สองเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่จัดเป็นดัชนีแล้ว จากการสังเกตพฤติกรรมการณ์สนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก กรรมการชุมชน และบุคคลทั่วไป โดยมีการตรวจสอบสอบถามในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช , 2536.หน้า 103)

1. ตรวจสอบด้านปริมาณ ตรวจสอบข้อมูลที่สังเกตและบันทึกว่าได้ปริมาณเพียงพอครบทุกข้อกระทงในแนวคำถาม และเพียงพอตามวัตถุประสงค์หรือไม่ หากข้อมูลไม่เพียงพอได้ทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมหลายครั้ง จนสามารถสรุปข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์ของภารกิจของการวิจัยได้
2. ตรวจสอบแหล่งข้อมูล (Data triangulation) ตรวจสอบเรื่องเวลา สถานที่และบุคคลว่าเมื่อต่างเวลา ต่างสถานที่ ต่างบุคคล แล้วข้อมูลยังเหมือนเดิมหรือไม่ โดยการจัดตารางกำหนดเวลาในการสังเกตพฤติกรรมให้ครอบคลุมทุกช่วงเวลา เพื่อให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น
3. ตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูลและผู้เกี่ยวข้องอื่น (Cross check) ผู้วิจัยซักถามผู้ให้ข้อมูลและตรวจสอบจากผู้เกี่ยวข้องอื่นว่าข้อมูลถูกต้องหรือไม่ด้วยการสอบถามซ้ำในประเด็นเดียวกัน แล้วให้ความเห็นกับผู้วิจัยในเรื่องการตีความ การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อถือได้ของข้อมูลและรายงาน
4. ตรวจสอบด้านทฤษฎี ตรวจสอบข้อมูลขณะอยู่ในภาคสนาม การตีความหมายพฤติกรรมว่าตรงหรือแตกต่างไปจากทฤษฎีหรือจากแนวคิดผู้เชี่ยวชาญมากน้อยเพียงใด และตรวจสอบความเข้าใจของผู้วิจัย (Investigator triangulation) โดยเอกสารเพิ่มเติม สอบถามความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อพบข้อมูลที่ขัดแย้งกันหรือข้อมูลไม่เพียงพอ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลซ้ำเพื่อยืนยันความถูกต้อง
5. ตรวจสอบวิธีการเก็บข้อมูล (Methodology triangulation) ตรวจสอบข้อมูลด้วยการรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ประกอบด้วยเอกสารการสร้างแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสัมภาษณ์กลุ่ม
6. ตรวจสอบด้วยการวิเคราะห์ – สังเคราะห์ เมื่อผู้วิจัยได้ร่วมกันออกแบบกับศิลปินพื้นบ้านแล้วได้ตรวจสอบการแปลความหมายเกี่ยวกับข้อมูลโดยมีการเน้นส่วนร่วมให้มากที่สุด รวมทั้งรับฟังความคิดเห็นจากการนำเอาผลิตภัณฑ์ทดลองตลาด จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ นำข้อค้นพบที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด
7. การตรวจสอบรูปแบบ หลังจากการสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่มีเอกลักษณ์รูปแบบร่วมสมัยแล้ว ได้นำเสนอแก่ผู้ทรงคุณวุฒิในรูปของสัมมนาโดยวิธีวิเคราะห์โต้เถียง เพื่อวิจารณ์ความถูกต้อง และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงให้มีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น
8. ตรวจสอบการวิพากษ์วิจารณ์ผลงานวิจัย หลังจากสร้างผลิตภัณฑ์แล้ว ผู้วิจัยได้นำวิเคราะห์ผลงานร่วมกับศิลปินพื้นบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง ทั้งนี้เพื่อให้มีความถูกต้องชัดเจนมากที่สุด